

# CZYM SĄ KOMPETENCJE WIELOKULTUROWE?

autorka scenariusza: Lena Rogowska, Alma Masevičienė  
opiekunka obszaru wielokulturowość: Lena Rogowska

Materiał ten stanowi wprowadzenie do tematyki biblioteki wielokulturowej. Pozwoli ci on przemyśleć swoją rolę jako osoby prowadzącej działania wielokulturowe. Jest również przewodnikiem po materiałach edukacyjnych i scenariuszach dotyczących wielokulturowości.

**Kompetencje wielokulturowe** to biegłość w rozumieniu i komunikowaniu się z osobami pochodzącymi z innych kultur.

Na kompetencje wielokulturowe składają się: postawy, wiedza i umiejętności. Można je zdobywać i rozwijać poprzez studia, udział w szkoleniach lub warsztatach. Najważniejsze są jednak osobiste doświadczenia i kontakt z osobami pochodzącymi z innych kultur.

## WPROWADZENIE

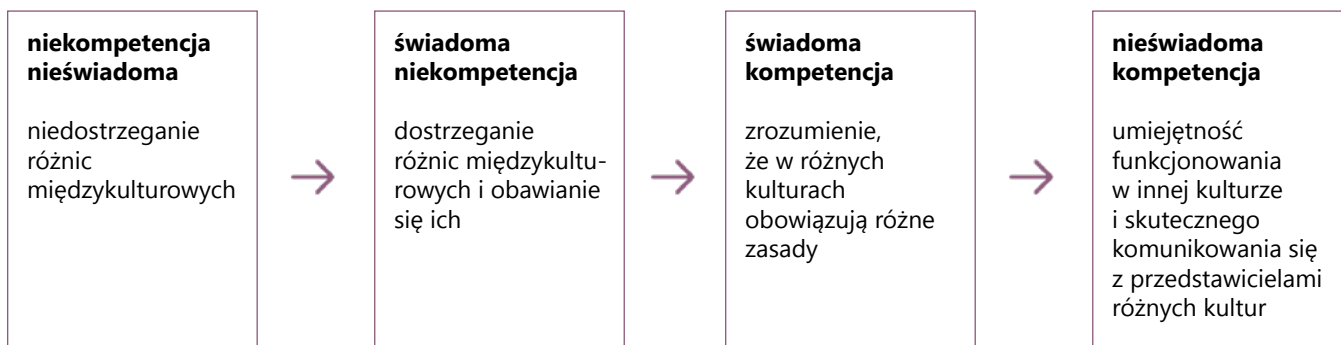
Jak zapewne wiesz, kulturę można zrozumieć na wiele sposobów (więcej na ten temat w materiale edukacyjnym pod nazwą *Co to jest kultura?*). Zazwyczaj posiadamy kompetencje umożliwiające nam poruszanie się w swojej własnej kulturze – kulturze naszego podwórka, miasta, regionu lub kraju. Znamy język, pisane i niepisane reguły oraz normy. Dzielimy ze współmieszkańcami podstawowe założenia dotyczące wspólnego świata i wartości.

**Kompetencje wielokulturowe** to umiejętność poruszania się także w innych kulturach. Kompetencje wielokulturowe nie są czymś, czego można się nauczyć z instrukcji i osiągnąć raz na zawsze. To ciągły proces uczenia się, spotykania i komunikowania się z ludźmi z innych kultur oraz poszerzania własnej perspektywy.

Stworzony w projekcie model WIK inspirowany jest skalą Bennetta. Skala ta nazywana jest również "modelem rozwojowym wrażliwości międzykulturowej" i może być rozumiana jako model rozwoju kompetencji wielokulturowych.

Kluczem do rozwoju jest w nim szacunek dla różnych sposobów myślenia, mówienia i życia, oraz chęć uczenia się od innych. Warto mieć w pamięci, że źródłem kompetencji wielokulturowych jest szacunek do innych, a celem – integracja i rozwój osobisty, a nie kompetencje same w sobie.

## Etapy rozwoju kompetencji wielokulturowych



## CELE

Dzięki materiałowi zrozumiesz:

- × Czym są kompetencje wielokulturowe
- × Jakie postawy i umiejętności są najistotniejsze w pracy wielokulturowej
- × Jakiej wiedzy potrzebujesz, aby efektywnie planować i prowadzić działania wielokulturowe;
- × Jak możesz zdobyć kompetencje wielokulturowe.

W literaturze można znaleźć również terminy takie jak „kompetencje międzykulturowe” i „kompetencje kroskulturowe”. Na potrzeby tego materiału edukacyjnego możemy założyć, że terminy te opisują te same kompetencje.

## Fazy skali Bennetta

<b>negacja</b>	→	<b>obrona</b>	→	<b>akceptacja</b>	→	<b>integracja</b>
niedostrzeganie różnic międzykulturowych		dostrzeganie różnic międzykulturowych i obawianie się ich		zrozumienie, że w różnych kulturach obowiązują inne zasady		umiejętność funkcjonowania w innej kulturze i skutecznego komunikowania się z przedstawicielami różnych kultur oraz możliwość postrzegania elementów tych kultur jako swoich własnych

Osoby należące do mniejszości powinny być w bibliotece nie tylko obecne, ale także czuć się mile widziane – powinny móc w pełni uczestniczyć w życiu placówki. My – jako zespół biblioteczny – musimy być więc kompetentni wielokulturowo.

**Kompetencje wielokulturowe** są jednak również bardzo potrzebne **lokalnej społeczności** – użytkownikom bibliotek – zarówno osobom nowo przybyłym, jak i gospodarzom.

Osoby, które przyjechały do naszego kraju, często nie wiedzą o miejscowej kulturze zbyt wiele. Może to prowadzić do wycofania, nieporozumień, poczucia zagubienia i konfliktów. Istotne jest więc uczenie osób, które przyjechały do naszego kraju, prostych, praktycznych rzeczy – powinny one poznać podstawy prawa, wiedzieć o lokalnych zwyczajach żywieniowych i tych dotyczących życia codziennego. To samo tyczy się gospodarzy – często nie wiedzą oni przecież zbyt dużo o kulturze osób nowo przybyłych.

Poznanie kultury nowych sąsiadów może zapobiec ewentualnym uprzedzeniom lub konfliktom.

Na **kompetencje wielokulturowe** składają się:

- × postawy
- × wiedza
- × umiejętności

Chociaż umiejętności i wiedza są niezbędne do osiągnięcia kompetencji wielokulturowych, są one drugorzędne w stosunku do postaw

## POSTAWY POMOCNE W ROZWIJANIU KOMPETENCJI WIELOKULTUROWYCH

### Samoświadomość

Samoświadomość to pierwszy krok do zdobycia kompetencji wielokulturowych. To świadomość własnego uwarunkowania kulturowego i wzorów reakcji na osoby, które są inne. Samoświadomość oznacza poddanie refleksji własnych motywacji, potrzeb oraz celów. Oznacza również zauważanie własnych stereotypów i uprzedzeń i poddawanie ich analizie (tak, naprawdę, nikt nie jest wolny od stereotypów i uprzedzeń – więcej na ten temat w materiałach edukacyjnych *Relacje mniejszość-większość i Mechanizmy zmiany*).

### Uważność (mindfulness)

Uważność wiąże się z samoświadomością. W uważności jednak nacisk jest kładziony na świadomość skierowaną na bieżącą chwilę. Uważność oznacza uświadamianie sobie tego, czego bezpośrednio doświadczasz – myśli, uczuć, doznań cielesnych, klisz obecnych w działaniu i myśleniu. Bycie świadomym tego, jakie konsekwencje przynoszą twoje działania np. kto jest uprzywilejowany, a kto jest w gorszej sytuacji, gdy działasz w dany sposób. Uważność oznacza, że dostrzegasz to, co inni mogą odczuwać i czego potrzebować.

W kontaktach międzykulturowych ludzie mogą mieć trudności z bezpośrednim komunikowaniem tego, czego potrzebują lub czego by oczekiwali. Ważne jest, aby wychwycić niewerbalne sygnały, które wysyłają, i stworzyć atmosferę bezpieczeństwa oraz szacunku, a także aktywnie analizować przyczyny różnych zachowań (więcej nt. uważności w materiale edukacyjnym *Uważność*).

### Elastyczność

Elastyczność to umiejętność dostosowania się do zmieniających się warunków i sytuacji. Elastyczna osoba jest otwarta na nowe pomysły i decyzje, potrafi ustalać priorytety i dostosowywać się do zmieniających się okoliczności. Podczas kontaktów międzykulturowych ważne jest spojrzenie na sprawę z różnych punktów widzenia, nieocenianie w sposób nieprzemyślany oraz nieudzielanie zbyt szybkich odpowiedzi. Elastyczność to również umiejętność radzenia sobie z niepewnością i brakiem jednoznacznych odpowiedzi.

### Odwaga

Odwaga jest potrzebna do inicjowania działań wielokulturowych, kwestionowania zakorzenionych zachowań i istniejących relacji między mniejszością a większością. Dzięki odwadze możesz stanąć po stronie mniejszości i nie zgadzać się z większością.

Inne postawy to **otwartość, ciekawość i empatia**. Wszystkie powyższe są zakorzenione w wartościach modelu WIK, takich jak: godność, sprawczość, wrażliwość, otwartość, różnorodność, odpowiedzialność, dialog, współpraca i wspólnota.

## WIEDZA POMOCNA W ROZWIJANIU KOMPETENCJI WIELOKULTUROWYCH

### Rola kultury i jej wpływ na codzienne funkcjonowanie

- × rozumienie czym jest kultura i jak się przejawia (patrz: *Co to jest kultura?*)
- × jakie są wymiary kultur (patrz: *Różnice kulturowe*)
- × czym jest etnocentryzm (patrz: *Diagnoza wielokulturowa*)

### Relacje międzygrupowe

- × czym są stereotypy, uprzedzenia, dyskryminacja (patrz: *Relacje mniejszość-większość*)
- × czym różnią się od siebie integracja, asymilacja i separacja (patrz: *Relacje mniejszość-większość*)
- × jak przebiegają relacje pomiędzy grupami większościowymi i mniejszościowymi (patrz: *Relacje mniejszość-większość*)

### Psychologiczne konsekwencje migracji i uchodźstwa

- × **szok kulturowy** – czyli zdziwienie i poczucie lęku, które pojawia się w obliczu zupełnie innego środowiska kulturowego lub społecznego, stylu życia albo wzorców zachowań, oraz jego etapy. Szok kulturowy jest szczególnym rodzajem braku norm społecznych i zasad – jest on hamulcem w kontaktach międzykulturowych, przejawiającym się w poczuciu bezsilności, daremności i izolacji społecznej. Różnice międzykulturowe i brak poczucia znalezienia własnego miejsca w nowym środowisku są głównymi źródłami stresu dla osób żyjących w innych niż ich własne środowiskach kulturowych.
- × **zespół stresu pourazowego** – jest zaburzeniem psychicznym bardzo często doświadczanym przez uchodźców, byłych żołnierzy lub ofiary handlu ludźmi. Objawy choroby mogą obejmować niepokojące myśli, wybuchy złości, problemy z koncentracją lub nadmierną czujność.
- × **wyuczona bezradność** – zachowanie typowe dla osób, które doświadczyły długotrwałych nieprzyjemnych zdarzeń, których nie były w stanie kontrolować, zmienić i przed którymi nie mogły uciec. Wyuczona bezradność może być efektem długiego pobytu w ośrodku dla obcokrajowców. Objawy tego stanu to brak pewności siebie, bierność lub agresja albo trudności związane z rozwiązywaniem problemów.

Istotna jest również wiedza o kulturze krajów, z których przybywają imigranci, oraz wiedza z zakresu prawa (regulacje dotyczące migracji, przestępstwa z nienawiści i różne formy dyskryminacji).

## UMIEJĘTNOŚCI POMOCNE W ROZWIJANIU KOMPETENCJI WIELOKULTUROWYCH

- × **Komunikacja międzykulturowa** (patrz: Komunikacja międzykulturowa).
- × **Umiejętność współpracy** – istotne jest traktowanie grup mniejszościowych jak partnerów i pamiętanie o tym, że są one ekspertami w swojej tożsamości kulturowej. Może to również oznaczać wspieranie prób innych osób w rozwiązywaniu problemów i pozwolenie im na bycie liderami.
- × **Elastyczność** – umiejętność radzenia sobie z niepewnością; odkrywanie nowych rzeczy i sytuacji.
- × **Umiejętność radzenia sobie z trudnościami i stresem**
- × **Umiejętność radzenia sobie z sytuacjami konfliktowymi**
- × **Umiejętność słuchania** – uważne słuchanie innych osób, zachęcanie ich do wyrażania swoich potrzeb i opinii.
- × **Krytyczne myślenie** – poszukiwanie informacji z różnych źródeł.

### JAK ZDOBYWAĆ KOMPETENCJE WIELOKULTUROWE?

Pomocna będzie cierpliwość – rozwijanie kompetencji kulturowych jest niekończącą się podróżą obejmującą krytyczną refleksję, uczenie się i rozumienie jak ludzie postrzegają świat.

Możesz kształtować swoje **postawy** uczestnicząc w warsztatach antydyskryminacyjnych i wielokulturowych, oraz spotkaniach z osobami pochodzącymi z różnych kultur. Oglądając filmy dokumentalne, czytając i słuchając reportaży.

Możesz poszerzać **wiedzę** poprzez przestudiowanie stworzonych w projekcie materiałów edukacyjnych oraz proponowanych przez nas materiałów dodatkowych.

Aby szlifować **umiejętności** – nawiązuj kontakty z osobami należącymi do mniejszości, angażuj się w projekty wielokulturowe, podróżuj.



### PRACA DOMOWA

Często zdarza się, że pewne normy, wartości i specyficzne elementy naszej własnej kultury są dla nas niewidoczne – tak bardzo się do nich przyzwyczailiśmy, że trudno nam je zauważyć.

Pomyśl o własnej kulturze. Opisz jej normy, wartości i standardy. Zastanów się, które elementy twojej kultury mogą być niezrozumiałe i trudne dla osób z innej kultury i dlaczego.

Jeśli trudno ci opisać własną kulturę, zastanów się nad:

- × relacjami ze zwierzętami
- × rytmem pracy
- × wzorcami dotyczącymi podejmowania decyzji grupowych
- × kontaktem wzrokowym
- × naturą przyjaźni
- × językiem ciała
- × wyrazami twarzy
- × wzorcami konwersacyjnymi
- × tonem głosu
- × koncepcją czystości

